

INNOVATSION TA‘LIM MUHITIDA BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINFLAR O‘QITUVCHILARINING METODIK KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI

Rejabboyeva Muharram Odiljon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti mustaqil tadqiqotchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23254013>

Annotatsiya. Mazkur maqolada innovatsion ta‘lim muhitida bo‘lajak boshlang‘ich sinflar o‘qituvchilarining metodik kompetentligini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Zamonaviy ta‘lim jarayonida boshlang‘ich sinflar o‘qituvchisidan nafaqat fan asoslarini puxta bilish, balki ta‘lim metodlarini to‘g‘ri tanlash, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, raqamli va interfaol vositalardan samarali foydalanish, o‘qituvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish hamda mustaqil metodik qarorlar qabul qilish ko‘nikmalariga ega bo‘lish talab etiladi. Maqolada metodik kompetentlikning mazmuni, tarkibiy komponentlari va uni shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, muammoli ta‘lim, loyiha texnologiyasi, hamkorlikda o‘qitish, “case-study”, mikroo‘qitish, refleksiv yondashuv va raqamli ta‘lim vositalaridan foydalanish asosida bo‘lajak o‘qituvchilarning metodik kompetentligini rivojlantirish modeli taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: innovatsion ta‘lim, boshlang‘ich ta‘lim, bo‘lajak o‘qituvchi, metodik kompetentlik, pedagogik texnologiya, interfaol metodlar, raqamli ta‘lim, kasbiy kompetensiya, refleksiya.

Abstract. This article examines the theoretical and practical aspects of developing the methodological competence of future primary school teachers in an innovative educational environment. In modern education, primary school teachers are expected not only to possess solid subject knowledge but also to be able to select appropriate teaching methods, analyze pedagogical situations, effectively use digital and interactive tools, take into account students’ individual characteristics, and make independent methodological decisions. The article analyzes the content and structural components of methodological competence and explores the potential of innovative pedagogical technologies for its development. Particular attention is paid to problem-based learning, project-based learning, case study, microteaching, reflective approaches, collaborative learning, and digital educational technologies. A model for developing the methodological competence of future primary school teachers is proposed based on a systematic combination of theoretical training, practical activities, pedagogical situation modeling, independent methodological work, reflection, assessment, and correction. The study emphasizes the importance of creating an educational environment that promotes students’ professional independence, creativity, methodological decision-making skills, and continuous professional development.

Keywords: innovative education, primary education, future teacher, methodological competence, pedagogical technology, interactive methods, digital education, professional competence, reflective approach, teaching methodology.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические и практические аспекты формирования методической компетентности будущих учителей начальных классов в условиях инновационной образовательной среды. В современном образовательном

процессе от учителя начальных классов требуется не только глубокое владение предметными знаниями, но и способность правильно выбирать методы обучения, анализировать педагогические ситуации, эффективно использовать цифровые и интерактивные средства, учитывать индивидуальные особенности учащихся и принимать самостоятельные методические решения. В статье раскрываются содержание и структурные компоненты методической компетентности, а также анализируются возможности инновационных педагогических технологий в ее формировании. Особое внимание уделяется проблемному обучению, проектной технологии, технологии «case-study», микропреподаванию, рефлексивному подходу, обучению в сотрудничестве и цифровым образовательным технологиям. Предлагается модель формирования методической компетентности будущих учителей начальных классов, основанная на системном сочетании теоретической подготовки, практической деятельности, моделирования педагогических ситуаций, самостоятельной методической работы, рефлексии, оценивания и коррекции. Подчеркивается важность создания образовательной среды, способствующей развитию профессиональной самостоятельности, творческого потенциала, навыков принятия методических решений и непрерывного профессионального развития будущего учителя.

Ключевые слова: инновационное образование, начальное образование, будущий учитель, методическая компетентность, педагогическая технология, интерактивные методы, цифровое образование, профессиональная компетентность, рефлексивный подход, методика обучения.

Bugungi kunda ta‘lim tizimida yuz berayotgan tub o‘zgarishlar o‘qituvchining kasbiy faoliyatiga qo‘yiladigan talablarning ham yangilanishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichi o‘quvchining keyingi ta‘lim faoliyati, mustaqil fikrlashi, kommunikativ qobiliyatlari va bilishga bo‘lgan munosabati shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Shu sababli boshlang‘ich sinf o‘qituvchisini tayyorlash jarayonida uning metodik kompetentligini rivojlantirish alohida pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Metodik kompetentlik o‘qituvchining ta‘lim maqsadlarini belgilash, mazmunni tanlash, darsni loyihalashtirish, pedagogik metod va vositalarni maqsadga muvofiq qo‘llash, ta‘lim natijalarini baholash hamda o‘z pedagogik faoliyatini tahlil qilish qobiliyatlarini o‘z ichiga oladi[1]. Mazkur kompetentlik tayyor bilimlar majmui emas, balki nazariy bilimlarni amaliy pedagogik vaziyatlarda qo‘llay olish qobiliyati sifatida namoyon bo‘ladi.

Innovatsion ta‘lim muhiti esa bo‘lajak o‘qituvchining ushbu kompetentligini rivojlantirish uchun yangi pedagogik imkoniyatlarni yaratadi. Bunday muhitda talaba ta‘lim jarayonining passiv ishtirokchisi emas, balki mustaqil izlanadigan, loyihalashtiradigan, muammolarni hal qiladigan va o‘z faoliyatini refleksiv baholaydigan subyekt sifatida ishtirok etadi.

Metodik kompetentlikni o‘qituvchining kasbiy kompetentligining muhim tarkibiy qismi sifatida qarash mumkin. U pedagogning muayyan fan yoki fanlar majmuasini o‘qitish metodikasini egallashi, pedagogik texnologiyalarni tanlay olishi va ularni konkret ta‘lim sharoitiga moslashtira olishi bilan tavsiflanadi[6].

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining metodik kompetentligini quyidagi tarkibiy qismlar asosida ifodalash mumkin:

1. Motivatsion komponent – pedagogik faoliyatga qiziqish, kasbiy rivojlanishga intilish, yangiliklarni o‘zlashtirishga tayyorlik.
2. Kognitiv komponent – boshlang‘ich ta‘lim metodikasi, pedagogika, psixologiya va fanlarni o‘qitish metodlariga oid bilimlarning mavjudligi.
3. Amaliy-faoliyat komponenti – darsni rejalashtirish, metod va vositalarni tanlash, pedagogik vaziyatlarni hal qilish hamda ta‘lim jarayonini tashkil etish qobiliyati.
4. Kommunikativ komponent – o‘quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan samarali pedagogik muloqot o‘rnatish.
5. Refleksiv komponent – o‘z faoliyatini tahlil qilish, xatolarni aniqlash, pedagogik tajribani baholash va keyingi faoliyatni takomillashtirish[7].

Mazkur komponentlarning o‘zaro uyg‘unligi bo‘lajak o‘qituvchining metodik kompetentligini yaxlit tizim sifatida shakllantirish imkonini beradi.

Innovatsion ta‘lim muhiti ta‘lim oluvchining mustaqilligi, ijodkorligi va faol ishtirokini ta‘minlaydigan pedagogik shart-sharoitlar majmuasidir. Ushbu muhitda an‘anaviy ma‘ruza va reproduktiv topshiriqlar bilan bir qatorda interfaol, muammoli, loyihaviy va raqamli texnologiyalardan foydalaniladi[3].

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik kompetentligini shakllantirishda innovatsion ta‘lim muhitining quyidagi imkoniyatlari muhim:

- nazariy bilimlarni amaliy pedagogik vaziyatlar bilan bog‘lash;
- talabalarni mustaqil metodik qaror qabul qilishga o‘rgatish;
- turli pedagogik texnologiyalarni sinab ko‘rish imkonini yaratish;
- raqamli ta‘lim resurslaridan foydalanish ko‘nikmasini rivojlantirish;
- hamkorlik va kasbiy muloqotni kuchaytirish;
- o‘z faoliyatini baholash va refleksiya qilishga sharoit yaratish.

Shu nuqtai nazardan, oliy pedagogik ta‘lim jarayonida talabaning “metodik bilimlarni bilishi” dan “metodik faoliyatni mustaqil tashkil eta olishi” ga o‘tishini ta‘minlash muhim vazifa hisoblanadi.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishda bir qator innovatsion texnologiyalardan foydalanish mumkin.

Muammoli ta‘lim texnologiyasi. Muammoli ta‘lim talabalarga tayyor metodik yechimni berish o‘rniga muayyan pedagogik muammoni mustaqil tahlil qilish va yechim ishlab chiqish imkonini beradi.

Masalan, talabaga quyidagi vaziyat berilishi mumkin: “2-sinf o‘quvchilarining bir qismi o‘qish topshiriqlarini tez bajarmoqda, boshqa qismi esa topshiriqni bajarishda qiynalmoqda. O‘qituvchi qanday metod va differensial topshiriqlardan foydalanishi mumkin?”

Talabalar vaziyatni tahlil qilib, muammoning sabablarini aniqlaydi, bir nechta metodik yechimlarni taklif qiladi va o‘z variantlarini asoslaydi. Natijada ularda pedagogik vaziyatni tahlil qilish va metodik qaror qabul qilish kompetensiyasi rivojlanadi.

“Case-study” texnologiyasi. “Case-study” texnologiyasi real yoki modellashtirilgan pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishga asoslanadi. Boshlang‘ich ta‘limda uchraydigan muammoli vaziyatlar asosida tuzilgan keyslar talabalarni kasbiy faoliyatga yaqinlashtiradi.

Keys topshiriqlari o‘quvchilarning motivatsiyasi, sinfni boshqarish, differensial ta‘lim, ota-onalar bilan hamkorlik, baholash yoki individual yondashuv kabi masalalarni qamrab olishi mumkin.

Loyiha texnologiyasi. Loyiha texnologiyasi bo‘lajak o‘qituvchilarning mustaqil metodik faoliyatini tashkil etishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Talabalar, masalan, “Boshlang‘ich sinflarda o‘qishga qiziqishni oshirish usullari”, “Matematika darslarida didaktik o‘yinlardan foydalanish”, “Boshlang‘ich ta‘limda raqamli resurslardan foydalanish” kabi loyihalarni ishlab chiqishi mumkin.

Loyiha yakunida talaba nafaqat nazariy ma‘lumotlarni o‘zlashtiradi, balki dars ishlanmasi, didaktik material, baholash mezonlari yoki raqamli topshiriqlar to‘plamini yaratadi.

Mikroo‘qitish texnologiyasi. Mikroo‘qitish bo‘lajak o‘qituvchilarning amaliy metodik ko‘nikmalarini shakllantirishga yo‘naltirilgan. Talaba qisqa vaqt davomida darsning muayyan qismini tashkil etadi. Boshqa talabalar o‘quvchi roliga ishtirok etadi.

Mashg‘ulotdan so‘ng quyidagi mezonlar asosida tahlil amalga oshiriladi:

- dars maqsadining aniqligi;
- metod tanlovining maqsadga muvofiqligi;
- savol berish texnikasi;
- o‘quvchilarni faollashtirish;
- vaqtni boshqarish;
- baholash usullaridan foydalanish;
- pedagogik muloqot;
- refleksiya.

Bunday yondashuv talabaning o‘z pedagogik faoliyatini ko‘rish, tahlil qilish va takomillashtirishiga yordam beradi.

Raqamli ta‘lim texnologiyalari. Zamonaviy o‘qituvchi raqamli ta‘lim resurslaridan metodik maqsadda foydalana olishi kerak. Shu sababli bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini elektron taqdimotlar, interaktiv topshiriqlar, virtual doskalar, onlayn testlar va multimedia materiallarini pedagogik maqsadga muvofiq qo‘llashga o‘rgatish zarur.

Bunda asosiy e‘tibor texnologiyaning o‘ziga emas, uning didaktik maqsadga mosligiga qaratilishi lozim. Ya‘ni raqamli vosita darsni shunchaki “zamonaviy” ko‘rsatish uchun emas, balki o‘quvchining bilish faoliyatini yaxshilash uchun qo‘llanilishi kerak.

Bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik kompetentligini shakllantirishni quyidagi ketma-ketlik asosida tashkil etish mumkin:

Diagnostika → Motivatsiya → Nazariy tayyorgarlik → Amaliy mashg‘ulot → Pedagogik vaziyatlarni modellashtirish → Mustaqil metodik faoliyat → Refleksiya → Baholash → Korreksiya.

Mazkur modelda dastlab talabaning mavjud metodik bilim va ko‘nikmalari aniqlanadi. Keyingi bosqichda kasbiy motivatsiya kuchaytiriladi. Nazariy bilimlar amaliy topshiriqlar bilan uyg‘unlashtiriladi. Pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, mikroo‘qitish va loyiha faoliyati orqali amaliy kompetensiyalar shakllantiriladi.

Yakuniy bosqichda talaba o‘z faoliyatini tahlil qiladi va aniqlangan kamchiliklar asosida individual rivojlanish yo‘nalishini belgilaydi.

Metodik kompetentlikni baholashda faqat nazariy bilimlarni aniqlash yetarli emas. Baholash ko‘p komponentli xarakterga ega bo‘lishi lozim.

1-jadval

Metodik kompetentlikni baholash mezonlari

		O‘rta daraja	Boshlang‘ich daraja
	Bilimlarni tizimli va amaliy qo‘llaydi		Bilimlarni qo‘llashda
	Maqsad, metod va natijalarni uyg‘unlashtiradi		
	Vaziyatga mos innovatsion metodni tanlaydi		
	Raqamli vositalarni didaktik maqsadda samarali qo‘llaydi		
	Faoliyatini chuqur tahlil qilib, takomillashtirish yo‘lini belgilaydi		O‘z faoliyatini tahlil

Bunday mezonlar talabani metodik kompetentligini dinamik ravishda kuzatish va individual rivojlanish yo‘nalishlarini belgilash imkonini beradi.

Innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan pedagogik tayyorgarlik jarayoni bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining metodik faoliyatini nazariy bilimlardan amaliy faoliyatga yo‘naltirish imkonini beradi[8].

Xususan, muammoli ta‘lim va “case-study” pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirsa, loyiha texnologiyasi mustaqil metodik mahsulot yaratish ko‘nikmasini shakllantiradi. Mikroo‘qitish esa o‘qituvchilik faoliyatini amaliy modellashtirish va refleksiv tahlil qilish uchun sharoit yaratadi.

Innovatsion ta‘lim muhitining yana bir muhim jihat – talabani individual ta‘lim trayektoriyasini shakllantirish imkoniyatidir. Har bir talabani metodik tayyorgarlik darajasi turlicha bo‘lgani sababli topshiriqlarni murakkablik darajasi, mazmuni va bajarish usuliga ko‘ra differensiallashtirish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, metodik kompetentlikni shakllantirishda pedagogik amaliyot bilan oliy ta‘lim muassasasidagi nazariy tayyorgarlikning uzviyligini ta‘minlash zarur. Talaba universitetda o‘zlashtirgan metodik bilimlarini maktab amaliyotida sinab ko‘rishi, amaliyotdagi muammolarni esa universitetdagi mashg‘ulotlarda qayta tahlil qilishi samarali kasbiy rivojlanish mexanizmini yuzaga keltiradi.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion ta‘lim muhitida bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik kompetentligini shakllantirish zamonaviy pedagogik kadrlar tayyorlashning muhim yo‘nalishlaridan biridir.

Metodik kompetentlikni shakllantirish jarayonida talabani nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog‘lash, mustaqil metodik qaror qabul qilish, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, zamonaviy ta‘lim texnologiyalarini maqsadga muvofiq tanlash va o‘z faoliyatini refleksiv baholashiga alohida e‘tibor qaratish lozim.

Muammoli ta‘lim, “case-study”, loyiha texnologiyasi, mikroo‘qitish, hamkorlikda o‘qitish va raqamli ta‘lim vositalaridan tizimli foydalanish bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining metodik tayyorgarligini amaliy jihatdan boyitadi. Bunda innovatsion texnologiyalarni alohida-alohida qo‘llashdan ko‘ra, ularni yagona pedagogik model doirasida maqsadli va izchil qo‘llash muhimdir.

Shunday qilib, innovatsion ta‘lim muhiti bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy-metodik rivojlanishi uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, tajriba va refleksiv faoliyatni yagona tizimga birlashtirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo‘jayeva N.N. **Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat: o‘quv qo‘llanma.** – Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, **2006. – 160 b.**
2. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M.H. **Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari: o‘quv qo‘llanma.** – Toshkent: Fan, **2006. – 261 b.**
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. **Ta‘limda innovatsion texnologiyalar.** – Toshkent: Iste‘dod, **2008. – 180 b.**
4. Полат Е.С. (ред.). **Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие.** – 4-е изд., стер. – Москва: Академия, **2009. – 272 с.**
5. Слостенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. **Педагогика.** – Москва: Академия, **2013.**
6. Ходжаев Б.Х. **Умумий педагогика назарияси ва амалиёти.** – Тошкент: Sano-standart, **2017.**
7. Шчур В., Гарачук Т. **Methodological competence of the future primary school teacher: essence and structure.** – *Problems of Modern Teacher Training*, **2022**, №1. DOI: 10.31499/2307-4914.1.2022.258485.
8. Ибрагимова Ш.А. **Инновационный подход к развитию методической компетентности будущих учителей начальных классов.** – *Образование и инновационные исследования: международный научно-методический журнал*, **2022.**
9. Ибрагимова Ш. **Формирование методической компетенции у будущих учителей начальных школ как педагогическая проблема.** – *Учитель*, **2022**
10. Omonova D.N. **Professional Training of Future Primary School Teachers in Working with New Generation Textbooks.** – *Modern Science and Research*, **2024.** DOI: 10.5281/zenodo.13856588.
11. Olimova N.I. **Technology for the Development of Methodological Competencies of Future Teachers of Primary Education on the Basis of Pedagogical Cooperation.** – *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, **2025**, Vol. 46, pp. 14–16. DOI: 10.62480/jpip.2025.vol46.pp14-16.
12. Doniyorova L.X. **Improving the Methodological Competence of Future Primary School Teachers through a Creative Approach.** – *World Bulletin of Education and Learning*, **2025**, Vol. 1, No. 02, pp. 56-61.
13. Эргашева Н.Д. **Innovative Technologies of Forming Methodological Competences of Future Primary Education Teachers through Pedagogical Cooperation.**

“Boshlang‘ich ta’lim tizimida zamonaviy kompetensiyalarni rivojlantirish: integrativ yondashuvlar va amaliy yechimlar” mavzusidagi Respublika anjumani materiallar to‘plami.
NamDPI 2026-yil 9-oktabr

– *Partner Conferences of the International Scientific Journal Research Focus*, **2026**. DOI:
10.66073/ReFocus-Conf/987.